

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

ДЕМЧУК НАТАЛІЯ ІВАНІВНА

УДК: 338.439.52

**СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ХАРЧОВИХ ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА**

**08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)**

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня

доктора економічних наук

Одеса – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Херсонському державному аграрному університеті Міністерства аграрної політики та продовольства України.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
МАРМУЛЬ Лариса Олександрівна,
Одеська національна академія харчових технологій, професор кафедри маркетингу, підприємництва і торгівлі.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
ЗАГОРСЬКИЙ Володимир Степанович,
Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, директор;

доктор економічних наук, професор
ЗАЇНЧКОВСЬКИЙ Анатолій Олександрович,
Національний університет харчових технологій, завідувач кафедри прикладної економіки;

доктор економічних наук, професор
САРАПНА Ольга Андріївна,
Херсонський національний технічний університет, завідувач кафедри обліку і аудиту.

Захист відбудеться «22» квітня 2014 р. о 09-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.088.04 в Одеській національній академії харчових технологій за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Одеської національної академії харчових технологій за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112.

Автореферат розісланий «21» березня 2014 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.Г. Богатов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Вирішення проблем інвестування харчових та переробних підприємств України належать до важливих наукових та практичних завдань. Це зумовлено впливом сукупності чинників та умов, у середовищі яких вони функціонують, а також особливим статусом цих підприємств як виробників продуктів харчування. Насамперед слід вказати на необхідність інвестиційного забезпечення всебічної та постійної модернізації організації виробництва, основних засобів та технологій, створення нових зразків та поліпшення якості існуючих продовольчих товарів, їх збереження та реалізації, зростання виробничо-економічного потенціалу та підвищення конкурентоспроможності харчових підприємств, забезпечення зайнятості трудових ресурсів. Реалізації інвестиційної діяльності сприяє значна інвестиційна привабливість харчових та переробних підприємств, постійне зростання капіталізації галузі, наявність як великих корпоративних структур, так і малих та середніх підприємств у її структурі, що також сприяє всебічному розвитку інвестиційного процесу.

Проте функціонування харчових та переробних підприємств країни відбувається в умовах динамічних змін ринкового конкурентного середовища господарювання, дії чинників невизначеності, кризових явищ у фінансовій сфері, слабкої державної підтримки вітчизняних товаровиробників, недостатньо виваженого регуляторного законодавства, митного та податкового забезпечення, кредитування основної діяльності. Це вказує на актуальність, теоретичну значимість та практичну необхідність зосередження на такому напрямі досліджень та практичному вирішенні господарських завдань, як стратегічне планування інвестиційної діяльності харчових та переробних підприємств.

У вітчизняній та зарубіжній науковій економічній літературі приділена значна увага дослідженню проблем функціонування та розвитку харчових підприємств (І. Бланк, П. Борщевський, Т. Бурова, Л. Дейнеко, А. Заїнчковський, Л. Мармуль, В. Топіха, Л. Федулова), їх інноваційно-інвестиційного забезпечення (І. Ансофф, О. Бородіна, О. Дацій, І. Іртищева, О. Сарапіна, М. Сичевський, Л. Страшинська, І. Топіха, Р. Фатхуддінов, Л. Чернюк), загальній стратегії розвитку (В. Геєць, О. Грішова, Б. Данилишин, Я. Жаліло, В. Загорський, С. Кваша, М. Лендел, Ю. Лупенко, П. Макаренко, М. Малік, О. Наумов, К. Онищенко, Т. Осташко, М. Портер, М. Сахацький, Л. Шинкарук, О. Шубравська, Й. Шумпетер). У працях вказаних економістів закладено теоретико-методологічний базис дослідження проблеми стратегічного планування інвестиційної діяльності харчових підприємств. Втім, багато важливих питань залишається недостатньо розробленими.

Необхідне обґрунтування нових теоретичних, методологічних, методичних засад та практичних розробок щодо удосконалення стратегічного планування інвестиційної діяльності харчових та переробних підприємств, які

функціонують в умовах невизначеності та значної динаміки середовища господарювання, посилення конкурентної боротьби на внутрішньому та світовому продовольчих ринках, зростання концентрації та капіталізації виробництва, корпоратизації управління, ускладнення бізнес-процесів. Це зумовило вибір теми, формулювання мети, постановку завдань, результати та новизну дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації пов'язана з тематикою науково-дослідних робіт Херсонського державного аграрного університету “Організаційно-економічний механізм функціонування підприємницьких структур, систем ціноутворення, фінансово-кредитних відносин, страхування” (номер державної реєстрації 0102U003197). У її межах автором поглиблені теоретичні засади та розроблено практичні рекомендації щодо стратегічного планування інвестиційної діяльності харчових підприємств, розроблена концепція їх інвестиційного забезпечення, визначені інвестиційні стратегії розвитку як синтез стратегічного планування й стратегічного управління.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є формування теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій зі стратегічного планування інвестиційної діяльності харчових підприємств та формування механізмів реалізації стратегії інвестування. Для досягнення поставленої мети були визначені та вирішені наступні завдання:

- дослідити теоретичні засади інвестиційного менеджменту та розвинути термінологічний апарат;
- обґрунтувати концепцію розвитку інвестиційної діяльності харчових підприємств на засадах стратегічного планування та управління;
- розробити організаційні засади здійснення моніторингу інвестиційної діяльності харчових підприємств;
- запропонувати механізм розвитку державно-приватного партнерства як джерела інвестиційної діяльності харчових підприємств;
- удосконалити методичні засади стратегічного управління розвитком інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості;
- обґрунтувати систему чинників та показників інвестиційної привабливості харчових підприємств;
- розробити засоби стратегічного планування, проектування та моделювання інвестиційної діяльності харчових підприємств;
- запропонувати методичні підходи до визначення рівнів інвестиційного забезпечення харчових підприємств;
- розробити індикатори та критерії інвестиційного забезпечення харчових підприємств;
- розвинути типологію стратегій розвитку інвестиційної діяльності харчових підприємств;
- обґрунтувати пропозиції з використання нових джерел інвестування діяльності харчових підприємств;

- розвинути інституційні засади інвестиційної діяльності харчових підприємств.

Об'єктом дослідження є процеси стратегічного планування, регулювання і управління інвестиційною діяльністю підприємств харчової промисловості.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та прикладні аспекти стратегічного планування інвестиційної діяльності харчових підприємств.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою дослідження є наукові положення сучасної економічної теорії, економіки підприємств, управління інвестиціями, наукові праці і розробки провідних вітчизняних та закордонних вчених з проблем стратегічного планування інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості, стратегічного управління нею у процесі їх соціально-економічного розвитку.

У процесі досліджень була використана система загальнонаукових і економічних методів: історико-діалектичний (для визначення та аналізу ринкових трансформацій інвестиційної діяльності, змісту її стратегічного планування та управління); абстрактно-логічний (для обґрунтування сутності, принципів та проявів інвестиційної привабливості, інвестиційного потенціалу, інвестиційних стратегій та їх взаємозв'язків); класифікаційно-аналітичний (для явлення індикаторів, критеріїв та показників стратегічних планів, інноваційно-інвестиційних проектів та моделей інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості); анкетування (при визначенні чинників та обмежень інвестиційної діяльності), системно-структурний аналіз (при визначенні джерел та напрямів інвестиційної діяльності); економіко-математичні і статистичні методи (при оцінці та діагностиці інвестиційної діяльності інвестиційної діяльності харчових підприємств), програмно-цільовий (при розробці концепції розвитку інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості); бізнес-планування та інноваційно-інвестиційного проектування (при обґрунтуванні напрямів та ефективності інвестицій).

Інформаційну базу дослідження становили теоретичні і статистичні матеріали періодичних видань, публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, дані Державної служби статистики України з предмету дослідження, звітні дані, що стосуються стратегічного планування, організації й управління інвестиційної діяльності харчових підприємств.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає у системному обґрунтуванні теоретико-методологічних засад та розробці практичних рекомендацій щодо стратегічного планування інвестиційної діяльності харчових підприємств та формування механізмів реалізації стратегії інвестування. Основні результати дисертаційного дослідження, що характеризується науковою новизною, визначаються наступним:

вперше:

- обґрунтовано концепцію розвитку інвестиційної діяльності харчових підприємств на засадах стратегічного планування та управління, нових джерел та пріоритетів інвестування, приватно-державного партнерства, посилення державної підтримки інвестиційної діяльності, удосконалення інвестиційного клімату галузі в цілому, розширення повноважень регіональних владних структур, створення державних координаційних науково-аналітичних центрів інвестиційного забезпечення;

- розроблено організаційні засади здійснення моніторингу інвестиційної діяльності харчових підприємств, які включають організацію моніторингових груп, визначення моніторингової бази, напрямів, методів та аналізу спостережень, і враховують специфіку інвестиційної, операційної, фінансової і маркетингової діяльності підприємств харчової промисловості;

- запропоновано механізм розвитку державно-приватного партнерства як нового джерела інвестиційної діяльності харчових підприємств, особливо для інвестування малоприбуткових підприємств з виробництва дитячого харчування, дієтичної продукції, підприємств, розміщених на депресивних територіях;

удосконалено:

- методичні засади стратегічного управління розвитком інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості, з урахуванням державних, галузевих та регіональних стратегій і пріоритетів інвестування, на основі даних моніторингу інвестицій та рекомендацій стратегічних планів;

- систему чинників та показників інвестиційної привабливості харчових підприємств, які, крім традиційних виробничо- та фінансово-економічних, включають екологічні, соціальні, логістично-маркетингові, якості продукції;

- засоби стратегічного планування, проектування та моделювання інвестиційної діяльності харчових підприємств із застосуванням, крім традиційних соціально-економічних методів, математичного моделювання, мережного, нормативного та індикативного планування;

- методичні підходи до визначення рівнів інвестиційного забезпечення харчових підприємств через врахування галузевих особливостей розміщення та відтворення, інвестиційного процесу, інноваційності;

набули подальшого розвитку:

- теоретичні засади інвестиційного менеджменту у частині уточнення трактування змісту поняття «стратегічне планування інвестиційної діяльності харчових підприємств», яке, на відміну від існуючого, охоплює стратегічне планування інвестиційної привабливості та стратегічне планування надходження інвестицій засобами індикативного планування, математичного моделювання, прогнозування та проектування;

- індикатори та критерії інвестиційного забезпечення розвитку харчових підприємств з визначенням його рівня або рангу як критеріїв, показників

інвестування на різних етапах життєвого циклу підприємств у якості індикаторів;

- типологія стратегій розвитку інвестиційної діяльності харчових підприємств за функціональними, галузевими, відтворювальними ознаками та стадіями життєвого циклу у функціонуванні;

- пропозиції з використання нових джерел інвестування діяльності харчових підприємств у вигляді коштів інтегрованих агропромислових формувань, кооперативів, товарного кредитування, нових пріоритетів сертифікації та стандартизації сировини та готової продукції, у т.ч. за екологічними показниками;

- інституційні засади інвестиційної діяльності харчових підприємств через пропозиції щодо збільшення повноважень владних структур у її забезпеченні, створення координуючих науково-аналітичних центрів для розробки, контролю та координації інвестиційних проектів, підтримки та регулювання виставкової діяльності, ярмарок, презентацій вітчизняних товаровиробників та продукції з метою збільшення залучення іноземних інвестицій, протекціонізм експортерів.

Практичне значення одержаних результатів. Одержані автором результати дослідження з теорії, методології і практики вирішення проблем стратегічного планування інвестиційної діяльності харчових підприємств доведені до рівня методичних і практичних розробок. Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання їх при визначенні стратегії розвитку підприємств харчової промисловості, формуванні галузевих і регіональних програм розвитку, у практичній діяльності органів регулювання економіки.

Наукові результати, які мають прикладний характер, знайшли практичне застосування у діяльності: Головного управління економіки Херсонської обласної державної адміністрації (довідка № 8-600-5/358 від 04.09.2013 р.); Науково-методичного центру аграрної освіти Міністерства аграрної політики та продовольства України (довідка № 04-25/38 від 10.09.2013 р.); ПАТ “ДМК “Таврія” (довідка № 125 від 12.11.2013 р.); ВАТ “Данон Дніпро” (довідка № 354 від 14.11.2013 р.); у науково-навчальному процесі Херсонського державного аграрного університету (довідка № 65-05/220 від 24.09.2013 р.), Міжнародного університету бізнесу і права (довідка № 01-06/104 від 24.10.2013 р.), Миколаївського національного університету ім. В.Сухомлинського (довідка № 29.1/523 від 18.04.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є кваліфікованою, самостійно виконаною науковою працею та підсумком багаторічних наукових досліджень, у якій викладено авторський підхід до стратегічного планування інвестиційної діяльності харчових підприємств. Закінчене дослідження містить особисті наукові здобутки, має наукове й практичне значення, у якому всі результати одержані безпосередньо автором і відображені в наукових працях та апробовані на наукових конференціях. З наукових праць, опублікованих у

співавторстві, у роботі викладені ті ідеї та положення, що є результатом власних розробок і розрахунків.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дослідження знайшли апробацію на: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Стан та проблеми інноваційної розбудови України» (м. Дніпропетровськ, 2007 р.); Регіональній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку Придніпров'я» (м. Дніпропетровськ, 2007 р.); науково-практичній конференції «Соціально-економічні проблеми регіонального розвитку» (м. Павлоград, 2007 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми формування нової економіки 21 століття» (м. Дніпропетровськ, 2008 р.); Регіональній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку Придніпров'я» (м. Дніпропетровськ, 2008 р.); Регіональній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку Придніпров'я» (м. Дніпропетровськ, 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Образование и наука XXI века – 2009» (м. Софія, 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Современные научные исследования – 2010» (м. Прага, 2010 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Современные тенденции в экономике» (м. Миколаїв, 2010 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Забезпечення сталого розвитку аграрного сектора економіки: проблеми, пріоритети, перспективи» (м. Дніпропетровськ, 2010 р.); Міжнародній конференції «Ключові аспекти наукової діяльності» (м. Прага, 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Знання та досвід» (м. Прага, 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Фінансово-кредитне стимулювання розвитку територіальних суспільних систем» (м. Луцьк, 2012 р.); Міжнародній конференції «Ключові аспекти наукової діяльності – 2012» (м. Прага, 2012 р.); Міжнародній конференції «Наукова думка Європи – 2012» (м. Прага, 2012 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Аграрна наука XXI століття: реалії та перспективи» (м. Дніпропетровськ, 2012 р.); Міжнародній конференції «Наукова думка інформаційного простору – 2013» (Польща, 2013 р.); Міжнародній конференції «Досягнення вищої школи – 2013» (м. Софія, 2013 р.); Міжнародній конференції «Научная индустрия европейского континента» (м. Прага, 2013 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи» (м. Дніпропетровськ, 2013 р.); Міжнародній конференції «Перспективні питання світової науки» (м. Дніпропетровськ, 2013 р.); щорічних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу Херсонського державного аграрного університету (м. Херсон, 2011-2013 рр.).

Публікації. Теоретичні і практичні результати дослідження, висновки і пропозиції автора відображено у 43 публікаціях, в т.ч. у 2 монографіях, 25

статтях у наукових фахових виданнях. Загальний обсяг публікацій – 32,1 умовн. друк. арк., з яких особисто авторів належать 29,7 умовн. друк. арк.

Обсяг і структура дисертації. Робота складається із вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації становить 382 сторінки, у тому числі 339 сторінок основного тексту, який включає 35 таблиць, 45 рисунків та 40 формул. Список використаних джерел налічує 387 найменувань на 39 сторінках. Робота містить 2 додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі **“Теоретичні засади стратегічного планування інвестиційної діяльності та інвестиційного забезпечення соціально-економічного розвитку харчових підприємств”** визначено особливу роль інвестиційної діяльності у системі соціально-економічного розвитку харчових підприємств, обґрунтовано зміст її стратегічного планування та організаційно-економічного механізму здійснення, стратегічного управління розвитком.

Формування ринкової системи господарювання, значні зрушення у галузевій, майновій та організаційно-економічній структурі харчової промисловості у цілому та суб'єктів її господарювання зокрема, їх масштабна реструктуризація були покликані, насамперед, виявити інвестиційні ресурси або активізувати інвестиційну діяльність як основи всебічної модернізації, інноваційного розвитку, підвищення ефективності функціонування та конкурентоспроможності харчових і переробних підприємств.

З іншої сторони, масштабні структурні ринкові перетворення також потребували значних інвестицій. Додаткового інвестиційного забезпечення вимагає впровадження стандартів якості продукції та управління нею, відкриття відповідних лабораторій стандартизації та сертифікації продукції. Це цілком узгоджується з міжнародною практикою, адже стрімко змінюються запити та потреби ринку, виробничі технології, мода, смаки та уподобання, які здійснюють значний вплив на розвиток підприємств галузі.

Інвестиційна діяльність являє собою сукупність практичних дій юридичних осіб, держави та громадян щодо реалізації інвестицій. Її основу становить інвестиційний процес як сукупний рух інвестицій різних форм і рівнів. Здійснення інвестиційного процесу в харчових підприємствах припускає наявність ряду умов, основними з яких є: достатній для інвестиційної сфери ресурсний потенціал; наявність економічних суб'єктів, здатних забезпечити інвестиційний процес у необхідних масштабах; механізм трансформації інвестиційних ресурсів в об'єкти інвестиційної діяльності. Інвестиційний процес ґрунтується на принципах: безперервності, гнучкості, альтернативності, інноваційності, спрямованості на зростання потенціалу системи

На нашу думку, основною задачею інвестицій в умовах інноваційної економіки є всебічне впровадження інновацій, постійна модернізація

виробництва, оновлення техніки та технологій. Разом з тим необхідно вказати на низьку інноваційну активність харчових підприємств. У 2012 р. було лише 14,2 % підприємств, які здійснювали інновації, від загальної їх чисельності, а в окремих галузях ще менше – 5,0-7,0 %. У загальному обсязі інноваційних витрат витрати на придбання нових технологій склали лише 3,0 %. Однією з суттєвих перешкод збільшення інвестицій вважається відсутність права власності на землю в об'єктів інвестування. Хоча, згідно досліджень та досвіду господарювання, право власності забезпечує тільки 15,0 % ефективності виробництва у загальній структурі його чинників.

Необхідно також стабілізувати політичну ситуацію в країні, знизити рівень корупції, лібералізувати та дерегулювати підприємництво, сприяти розвитку фондового ринку, сформувати інвестиційні стимули, скоротити правила та інструкції стосовно ліцензування, оподаткування і репатриації прибутків, організаційно-економічного забезпечення. Організаційно-економічний механізм інвестиційної діяльності та її активізації розуміється як система взаємопов'язаних та взаємозалежних динамічних складників, об'єднаних як суб'єктивним впливом, так і дією об'єктивних економічних законів, які в сукупності повинні забезпечувати розширене відтворення на підприємствах.

Важливе значення має планування та прогнозування інвестиційної діяльності. При цьому застосовується поточне та стратегічне, індикативне та бізнес-планування інвестицій. Загалом, воно повинно бути направлене на аналіз ситуації на ринку інвестицій, визначення рівнів дохідності об'єктів інвестування, вивчення факторів, що здійснюють вплив на об'єкти інвестування, усунення негативних наслідків, виявлення можливостей інвестиційних ризиків та управління ними. На основі планування здійснюється розробка управлінських рішень і організаційних форм реалізації інвестицій, а також контроль з метою виявлення відхилень та запобігання їх негативним наслідкам.

На підставі проведеного дослідження розроблено організаційно-економічний алгоритм планування залучення інвестицій (рис. 1). Тільки поетапне виконання сукупності заходів, які його утворюють, при умові врахування чинників, впливів та ризиків зовнішнього та внутрішнього середовища, забезпечить виконання інвестиційних програм. Вказану сукупність складають: обґрунтування мети інвестування, аналіз потенціалу інвестування, розробку моделей інвестиційної діяльності, визначення нових джерел залучення інвестицій, державної підтримки інвестування. Останнє передбачає розробку стратегії виконання програм і планів, квот, митних та інших тарифів, норм і нормативів, субсидій і пільг, податків і кредитів, стандартів і сертифікатів, цін і гарантій, а також розробку інституціональних і організаційних структур і законодавчих актів по цінних паперах.

Стратегічне управління інвестиційною діяльністю відбувається з урахуванням стратегічного планування принаймні за двома напрямками.

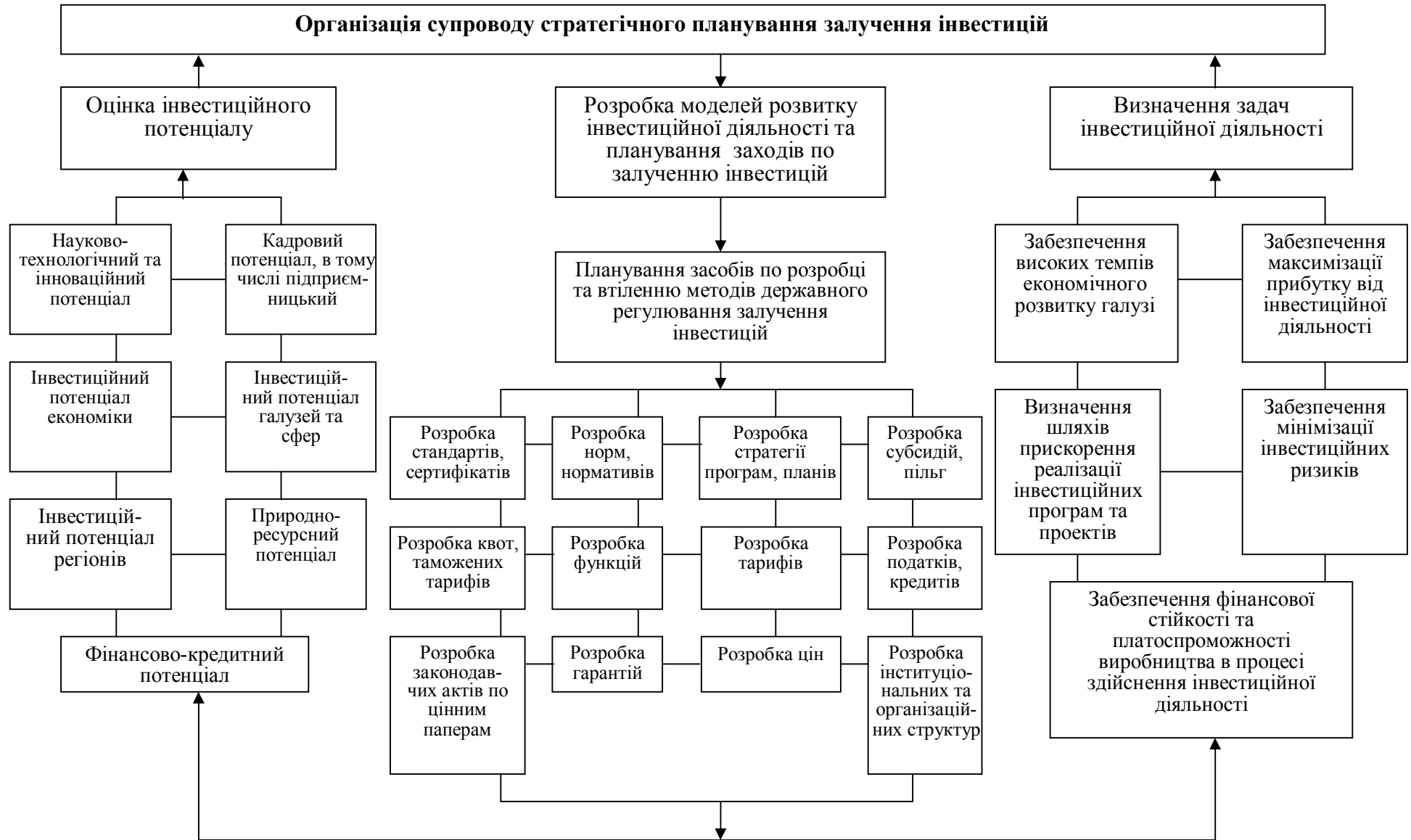

Рис.1. Стратегічне планування залучення інвестицій у харчові підприємства

По-перше, це підвищення інвестиційної привабливості, яку забезпечують розвиток сировинної бази, ринкової інфраструктури, зростання рівня зайнятості та доходів населення, стабільна політична та соціально-економічна ситуація, доступ до транспортно-логістичних мереж та перспективних ринків збуту, високопрофесійні кадри, вагомий виробничий потенціал у цілому. По-друге, це регулювання обсягів централізованих капіталовкладень. Крім того, інвестиційна діяльність зазнає впливу громадської думки, недержавних суспільних інститутів.

Стратегічне управління інвестиційною діяльністю або інвестиційна стратегія є основою реалізації загальної інвестиційної політики, якою регламентуються усі прояви, процеси та явища у сфері інвестицій та інвестування. Ця стратегія являє собою узгоджену систему довгострокових цілей інвестиційної діяльності і комплекс методів та інструментів, форм та джерел ресурсів, використання яких дозволить найбільш ефективно реалізувати завдання загальної стратегії економічного розвитку підприємств харчової галузі з урахуванням сукупності факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовища.

Таким чином, інвестиційна стратегія харчових підприємств підпорядкована загальній стратегії інвестування харчової галузі з метою забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку і тому має узгоджуватися з нею щодо цілей, етапів впровадження та відповідності стадіям життєвого циклу, на якій знаходяться підприємства. Харчові, як і інші підприємства, перебувають у постійному пошуку розширення обсягів інвестиційної діяльності, підвищення рівня інвестиційного потенціалу. З цією метою застосовується моніторинг стратегічних планів або інвестиційних проектів, надання своєчасної інформації про якість та обсяги виконаних робіт, затримки та перевищення витрат по окремих роботах. Коригування обраних стратегій відноситься як до загальних, так і до забезпечувальних сфер діяльності та відповідних розділів стратегічних планів.

У стратегічному плануванні інвестиційної діяльності значна увага має бути приділена аналізу загальної готовності харчових підприємств до реалізації інвестицій. У структурі інвестиційного потенціалу харчових підприємств виділяються матеріально-технічні, фінансово-економічні, трудові ресурсні, інноваційні складові. Через розвиток інвестиційного потенціалу відбувається стійкий розвиток харчових підприємств, їх підрозділів і всіх елементів виробничо-господарської системи харчової галузі. Обсяг, рівень та особливості інвестиційного потенціалу визначають вибір, планування та здійснення інвестиційної стратегії. Тому теорія, методологія та практика його оцінки є запорукою ефективного реалізації інвестиційної стратегії та діяльності у цілому.

У другому розділі «**Методологічні підходи та інструменти оцінки ефективності інвестиційної діяльності та її стратегічного планування на рівні харчових підприємств**» удосконалено методологічні засади оцінки ефективності інвестиційної діяльності та її стратегічного планування, виявлено

чинники та показники інвестиційної привабливості, поглиблено методичні підходи стратегічного планування, проектування та моделювання інвестування.

Оскільки активна інвестиційна діяльність сприяє подоланню наслідків економічної та екологічної криз і являє собою один з найважливіших чинників економічного зростання, ефективність інвестиційної діяльності значною мірою визначається рівнем інвестиційної привабливості харчових підприємств. Інвестиційну привабливість харчових підприємств потрібно розглядати як систему із п'яти складових: інвестиційного потенціалу, інвестиційного клімату, інвестиційної активності, інвестиційних ризиків та фінансово-економічної стійкості.

Сучасна методологія оцінки інвестиційної привабливості харчових підприємств практично не враховує екологічний стан території як окрему складову оцінки. Між тим стосовно харчових підприємств мова може йти про якість та екологічні параметри сільськогосподарської та іншої продовольчої сировини, екологічну безпеку виробничих технологій, споживчі властивості та стандарти готової продукції. При цьому виявлення екологічних проблем повинно відбуватися на початкових стадіях розробки інвестиційних проектів, включення до них заходів, націлених на поліпшення якості навколишнього середовища, запобігання, зменшення та/або компенсацію економічного збитку від екодеструктивної діяльності та екологічних ризиків.

Обґрунтування методологічної сутності поняття «інвестиційна привабливість харчових підприємств» дозволяє виділити такі його основні змістовні елементи: визначення інтегрального кількісного показника оцінки, врахування й узгодження цілей об'єкта та суб'єкта оцінки інвестиційної привабливості, відображення впливів зовнішнього та внутрішнього середовища (тобто, інвестиційного клімату та інвестиційного потенціалу) на формування оцінок інвестиційної привабливості. Таким чином, інвестиційна привабливість харчового підприємства — це справедлива кількісна та якісна інтегральна характеристика внутрішніх та зовнішніх можливостей об'єкта потенційного інвестування залучати та використовувати інвестиційні ресурси для свого розвитку і забезпечувати максимізацію економічного ефекту при мінімальному інвестиційному ризику

Необхідно зазначити, що результатом оцінювання інвестиційної привабливості є інтегральний показник. Він виражається числом p на шкалі P , де ϵ число p^+ , що виражає оптимальний стан об'єкта досліджень, і число p^- , яке характеризує найгірший його стан. Отже, будь-який стан інвестиційної привабливості об'єкта досліджень необхідно представити кількісним значенням p на інтервалі $(p^-; p^+)$. Оскільки ідеальних умов у реальній практиці не буває, то такі рішення приймаються, зазвичай, шляхом вибору більш прийнятних варіантів серед сукупності можливих. Таку багаторівневу модель можна вважати найбільш оптимальною, оскільки вона дозволяє інвестору оцінити інвестиційну привабливість на кожному рівні: країни, галузі, регіону,

підприємства, проекту тощо. довгострокових програм давно характерно економічно розвиненим країнам.

Розробка і реалізація моделей та стратегічних планів соціально-економічного розвитку підприємств харчової промисловості повинна враховувати дієвість наступних чинників: динаміки протікання циклів науково-технічного прогресу, а також соціально-економічних процесів; динаміки світової економічної системи і потреби суспільства в нових продуктах; перспективної потреби і стану ринкового попиту на даний продукт; адаптивності ресурсної бази виробника продукту до нововведень; порівняльної динаміки параметрів техніко-економічного рівня нововведень та їх ефективності у зіставленні з кращими вітчизняними і закордонними аналогами; структурних і часових параметри нововведень; ресурсні характеристики нововведень.

В інвестиційній привабливості суб'єктів господарювання важливу роль відіграє конкурентоспроможність регіональної влади, впровадження ефективних механізмів адміністративного управління і модернізація владних структур, формування базових мобілізаційних ідей для території. Необхідним є виявлення максимально конкурентоспроможних сфер бізнесу та інноваційного розвитку, проведення політики по просуванню даного бізнесу в інші регіони і на міжнародний ринок, а також включення регіональних бізнес-структур у реалізацію пріоритетних національних інвестиційних проектів. суб'єктів господарювання, обґрунтування механізму координації органів державної влади при їх реалізації.

Нами розроблена блок-схема показників інвестиційної привабливості підприємств харчової промисловості (рис. 2). Вона включає такі основні складові: соціально-економічний стан, інфраструктурне забезпечення, ринкові відносини, інноваційна активність, якість людських і трудових ресурсів, інформаційне забезпечення та ступінь безпеки інвестиційної діяльності.

При стратегічному плануванні визначається технологічна структура реальних інвестицій, тобто розраховуються очікувані витрати на будівельно-монтажні роботи, придбання технологічного обладнання, інструментів, інвентарю й інші потреби, включаючи проектно-пошукові роботи. Визначення перспективної структури інвестицій за формами власності також складає важливий напрям макроекономічного регулювання інвестиційного процесу. Для ефективної інвестиційної діяльності харчових підприємств важливе значення має їх економічна безпека. Під економічною безпекою харчових підприємств розуміється сукупність умов і факторів поточного стану, що характеризує стабільність, фінансово-економічну стійкість та їх соціально-економічний розвиток у певній незалежності й інтеграції з економікою країни, що виражається в певних її проявах.

Оскільки зміст інвестиційного забезпечення соціально-економічного розвитку харчових підприємств визначає його форму, доцільно обґрунтувати механізм реалізації інвестиційного проектування.

Рис. 2. Групування показників інвестиційної привабливості харчових підприємств

З метою стратегічного управління інвестиційним забезпеченням харчових підприємств в умовах погіршення демографічної та соціальної ситуації, екологічних ризиків необхідно здійснювати прогнозування обсягів інвестицій в основний капітал з подальшим плануванням кількісних і якісних характеристик соціально-економічного розвитку скорочення обсягу інвестицій, якщо збережеться така динаміка.

Стратегічне планування та прогнозування обсягів інвестицій в основний капітал харчових підприємств має наступні етапи: обґрунтування впливу сезонних чинників на величину капіталовкладень; виключення сезонної складової обсягів інвестування з вихідних даних шляхом застосування чотирьохланкової і центрованої середньої вихідних даних про обсяги інвестицій в основний капітал. Для мультиплікативних моделей теоретичний обсяг визначатиметься шляхом ділення, для адитивних – вирахування сезонної складової з фактичного обсягу інвестицій. Економіко-математична динамічна модель інвестицій в основний капітал має вигляд:

$$I_T = T + S_T \quad (1)$$

де S_T – вплив сезонних чинників на зміну динаміки інвестицій в основний капітал, млн. грн.;

T – основна тенденція зміни обсягу інвестицій в основний капітал, млн. рн.

Використання побудованих залежностей для прогнозування величини інвестицій в основний капітал передбачає підставлення в факторну систему (1) порядкового номеру того періоду, для якого здійснюється передбачення, наприклад, для 4 кварталу 2012 р. Передбачаючи, таким чином, величину інвестицій в основний капітал, можна здійснювати прогноз темпів соціально-економічного розвитку харчових підприємств і обґрунтовувати вплив зазначених чинників на їх зміну.

Згідно аналітичних досліджень, за величиною виробничо-економічного потенціалу, Україна входить у число перших п'яти європейських країн. Проте рівень його використання має протилежні значення. Необхідно вказати, що засобом вирішення вказаної проблеми є у т.ч. залучення іноземних інвестицій. Іноземні інвестиції сприяють концентрації капіталу, використанню інновацій, і формуванню інвестиційного ринку, активізують розвиток попиту і пропозиції, соціальні ініціативи.

Якість інвестиційного планування в значній мірі передбачається методами, що використовуються для його здійснення. Провідним методом дослідження економічних систем є метод моделювання, який представляє собою спосіб теоретичного аналізу та практичні дії, спрямовані на розробку і використання моделей. Відомий ряд інструментів обґрунтування раціональних рішень, що використовується в стратегічному плануванні інвестиційних процесів (рис. 3).

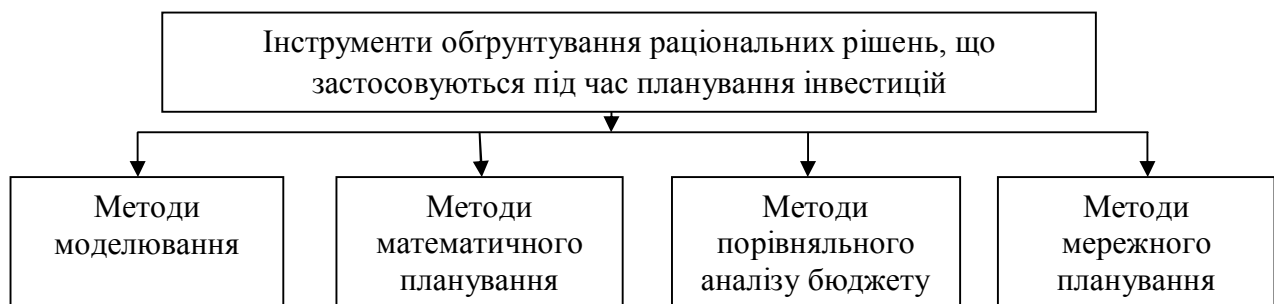

Рис. 3. Інструменти обґрунтування раціональних рішень, що використовується в стратегічному плануванні інвестиційних процесів харчових підприємств

Під час стратегічного та поточного планування інвестицій використовуються різноманітні економіко-математичні моделі. За типом використовуваного математичного апарату розрізняють моделі математичного програмування (лінійного, нелінійного, динамічного, квадратичного, цілочисельного), моделі, засновані на теорії графів (наприклад, мережні), і ті, що базуються на теорії ймовірностей і математичної статистики (кореляційні, регресійний, дисперсійні та ін.). Використання системи мережного планування сприяє розробці оптимального варіанту стратегічного плану стійкого розвитку харчового підприємства, який є основою оперативного управління під час його здійснення.

У третьому розділі «Інвестиційна діяльність у системі соціально-економічного розвитку харчових підприємств та її ефективність» здійснено аналіз інвестиційної привабливості та рівня інвестиційного забезпечення харчових підприємств, визначено джерела та напрями інвестиційної діяльності, особливості інвестування інновацій та модернізації підприємств галузі.

На теперішній час харчові підприємства займають одне з провідних місць в економіці держави. Їх кількість досягає 10 тис., а частка в загальному обсязі промислового виробництва займає друге місце після чорної металургії. Питома вага підприємств харчової галузі у структурі виробництва предметів споживання становить 52,8%, у загальному обсязі промислової продукції – 16,3%, а продукції агропромислового комплексу – 33,5%. Продовольчі товари досягають 63,0% від загального обсягу роздрібного товарообороту та 61,5% - у структурі особистого споживання матеріальних благ населенням. В результаті діяльності харчових підприємств до бюджетів надійшло 21,5 млрд. грн., що на 52,5% більше 2010 р.

Необхідно вказати, що саме агропродовольча сфера економіки має значний вплив на зростання ВВП. Вона також впливає на формування середнього класу та збільшення національного багатства. Так, частка підприємств сільського господарства у ВВП 2009 р. становила 7,9 %, 2010 р. – 8,3 %, 2012 р. – 8,2 %, а харчової промисловості відповідно – 20, 17,8, та 18,0%. Це свідчить про значний соціальний ефект їх розвитку. У 2010 р. було реалізовано харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (у відпускних цінах без ПДВ і акцизу) на суму 124,8 млрд. грн. (18,7% у загальному обсязі промисловості), а 2012 р. цей показник збільшився до 148,6 млрд. грн. (16,7%).

У харчові підприємства залучається значна частка іноземних інвестицій від їх надходжень у промисловість. Найбільшим їх обсягом відзначаються підприємства з виробництва соняшникової олії, безалкогольних напоїв, пива, кондитерських виробів, сиру та молочної продукції. Продовжується розвиток діяльності у сфері виробництва продуктів харчування транснаціональних корпорацій. В Україні присутня одна п'ята частина із сотні найпотужніших компаній світу. Низка корпорацій активно здійснює свою діяльність на українському ринку. Так, компанією "Cargill" здійснюється довгостроковий інвестиційний стратегічний план загальною вартістю 50 млн. дол. Ним передбачається будівництво нового заводу з переробки соняшнику(м. Донецьк) та модернізація інших аналогічних виробництв.

Швейцарська компанія «Nestle» як найбільш відомий та прибутковий світовий виробник шоколадних виробів здійснює інвестиції у Львівську кондитерську фабрику «Світоч». Компанією «Kraft General Food International» придбано близько 90% акцій Тростянецької кондитерської фабрики «Україна». Компанія "Coca-Cola" з 1994 р. працює на ринку безалкогольних напоїв. Нею інвестовані кошти у відповідні підприємства Львова та Броварського району Київської області. Компанією "PepsiCo" інвестовано виробництво безалкогольних напоїв у восьми містах України (Києві, Донецьку, Євпаторії,

Сімферополі, Запоріжжі, Чернівцях, Миргороді, Черкасах). Вона забезпечує майже 20% вітчизняного ринку безалкогольних напоїв.

Нами встановлено, що для харчових підприємств країни за останні роки характерними є ріст виробництва та реалізації продукції (у 5,5 разів), вартості основних засобів, заробітної плати, рентабельності (табл. 1). Одночасне скорочення кількості працівників на 30% свідчить про позитивні тенденції збільшення ефективності виробництва на інноваційній основі.

Таблиця 1

Основні показники розвитку підприємств харчової промисловості України 2000-2012 рр.*

Показник	2000	2006	2008	2010	2012	Відхилення	
						абсолютне (+, -)	відносне, разів
Обсяг реалізованої продукції (у фактичних цінах), млрд. грн.	29,4	76,3	139,9	159,5	192,1	+162,7	5,5
Основні засоби (у фактичних цінах), млн. грн.	21242	40763	65749	73659	81778	+60536	3,8
Рентабельність операційної діяльності, %	4,0	3,7	1,9	5,4	4,5	+0,5	1,1
Середньорічна кількість найманих працівників, тис.	604	527,8	478,4	435,5	418,7	-185,3	0,7
Середня зарплата, грн./міс.	281	780	1618	1777	2137	+1856	7,6

* Розраховано автором на основі даних Держслужби статистики України, 2013.

За період 2000-2012 рр. обсяги інвестицій в основний капітал промислових підприємств зросли в 4,3 разів, а в економіку підприємств харчової промисловості 2012 р. їх було залучено у 3,8 разів більше проти рівня 2000 р. Власне, саме вона була однією з перших галузей, в які іноземні інвестори з початком лібералізації зовнішньоекономічної діяльності України почали спрямовувати свої кошти. Напрями надходжень іноземного капіталу в економіку розширювались. Це спричинило поступове скорочення частки підприємств харчової промисловості в обсязі прямих іноземних інвестицій. Однак у структурі інвестицій у промисловість питома вага підприємств галузі залишається значною – 20,3% у 2012 р.

Проте у структурі харчових підприємств виділяються також інвестиційно малопривабливі. Мова йде насамперед про виробництво рибної продукції, маргарину, крохмалю, дієтичних продуктів, продуктів дитячого харчування, макаронних виробів, вин, перероблення та консервування овочів і фруктів, виробництво круп. Особливо актуальним для таких підприємств є відтворення основних засобів та оновлення технологій на інноваційній основі. Про це свідчать і збережені диспропорції обсягів ліквідованих та введених у дію основних засобів. За період 2008-2012 рр. їх показники відповідно зросли у 1,4 разів і зменшились на 10,0%. Отже, це також вимагає всебічної модернізації харчових підприємств вказаного галузевого профілю.

Харчові підприємства України можуть забезпечити суттєве зростання ВВП і одну з провідних позицій на ринку продуктів харчування також на світовій арені. Щодо їх забезпечення сільськогосподарською сировиною, необхідно відзначити, що цей процес за останні 20 років зазнав суттєвих змін, зокрема, у Херсонській області. На початок 1990 р. відсоток забезпечення становив 96,0 %, потім його значення, у зв'язку з кризовими процесами у сільському господарстві, різко зменшилося і в 2003 р. досягло своєї критичної відмітки у 17 %. У 2012 р. у харчові підприємства було спрямовано 25 % сільськогосподарської сировини. У таких умовах конкурентоспроможність підприємств харчової галузі можуть забезпечити стабільні джерела інвестування. Саме вони зможуть забезпечити розширення переробних потужностей на сучасних інноваційних засадах.

Визначено, що харчові підприємства у системі національного господарства займають провідні позиції за обсягом інвестицій в основний капітал (табл. 2). У 2012 р. цьому відповідало третє місце після підприємств вугільної та гірничодобувної промисловості (17,9), виробництва та розподілу електроенергії та газу (14,9 %). Проте на сучасному етапі розвитку харчові підприємства становлять підвищений інтерес для інвесторів, особливо у кондитерській промисловості, виробництві пива і напоїв, морозива, макаронних виробів, хліба та хлібопродуктів. Мають хороші перспективи для розвитку рибні і м'ясо-молочні підприємства. Проте перешкодами у діяльності інвесторів постають проблеми врегулювання інституційних аспектів інвестиційного процесу.

Таблиця 2

**Динаміка обсягів інвестицій підприємств харчової промисловості
України, 2010-2012 рр.***

Показник	2010	2011	2012
Обсяги інвестицій в економіку України, усього, млн. грн.	272 074	192 878	189 061
У тому числі промисловість, усього	76 618	57 658	58 558
З неї, харчова	13 130	10 458	8 297
Частка харчової промисловості, %:			
у загальному обсязі інвестицій	4,8	5,4	4,3
у промисловості загалом	17,2	18,2	14,2

* Розраховано автором на основі даних Держслужби статистики України, 2013.

Як показали здійснені дослідження, інвестиційна діяльність у харчових підприємствах країни переважала у забезпеченні розвитку реклами і маркетингу, збільшення виробничих потужностей, відкриття нових технологічних ліній, розроблення і впровадження нових видів продукції та упаковки тощо. Це зумовлено дією як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників впливу, наявністю проблем структури товарного продовольчого ринку, зумовлених поведінкою його учасників, слабкістю інститутів регулювання.

Недостатній рівень новизни мають також інновації, впроваджені у підприємства харчової галузі. Значна їх частка не відповідає світовим аналогам

вже на рівні впроваджень і характеризується як імітації для звітності. Тим більше, вони не завжди стосуються основної діяльності. Так, інноваційні стратегії, декларовані харчовими підприємствами, належать до групи ресурсних і стосуються розвитку їх сировинних зон, організаційно-управлінських, маркетингово-рекламних, бізнесових у цілому. За період 2000-2012 рр. загальна кількість підприємств, які здійснювали інновації, скоротилася на 12,5%, а харчової промисловості – на 17,8%. Проте у більшості підприємств не повною мірою задіяні внутрішні фактори розвитку, тобто не забезпечується належний рівень стратегічного планування, оцінки і формування організаційної культури. Це є також значним резервом активізації інвестиційної діяльності.

У загальнодержавному масштабі показник інноваційно активних харчових підприємств у загальній кількості переробних підприємств становить 9,4 %. Їх інвестиції у продуктові інновації становили майже 75,0 % загального обсягу витрат на технологічні інновації (або 51,9 млн. грн.). На процесові інновації було витрачено 25,3 % (або 16 млн. грн.). Загалом, на технологічні інновації харчовими та переробними підприємствами у 2012 р. було витрачено 63,3 млн. грн., що на 52,7 % більше, ніж у 2011 р. Інновації вказаного напрямку стосувалися маркетингових досліджень та реклами нової продукції. Питома вага вартості цих робіт в загальному обсязі витрат становила 56,3 % або 35,6 млн. грн.

Важливим напрямом діяльності у 2012 р. була реалізація інноваційної продукції. Про це вказали понад 80,0 харчових підприємств, які здійснювали інновації. Ними реалізовано продукції на суму 48,1 млн. грн., що на 23,8 % більше, ніж у 2011 р. Обсяг експортованої інноваційної продукції становив 17,1 млн. грн. Понад 50,0 % інноваційної продукції було реалізовано у країнах ближнього зарубіжжя. Проте досягнутий рівень інноваційної діяльності не можна вважати достатнім. Як вважають власники або керівники харчових підприємств регіону, цьому перешкоджають наступні обмеження: високий економічний ризик (52,0 % респондентів), недосконалі інститути інвестування в інновації (вказали 47,0 % опитаних керівників), відсутність коштів у замовників (32,0 %).

Здійснений аналіз показує ситуацію у сфері інвестування інноваційних проектів, яка склалась не тільки в окремо взятому регіоні, а й у країні в цілому. Розробляючи заходи по державній фінансовій підтримці інвестування інноваційних проектів на харчових і переробних підприємствах, необхідно сприяти зменшенню інвестиційних ризиків. Удосконалюючи нормативно-законодавчу базу, необхідно надати значну увагу підготовці програм, які б враховували як загальні засади інвестування інноваційних процесів у харчових та переробних підприємствах, так і особливості розвитку інноваційних процесів у кожній адміністративній області окремо.

У четвертому розділі “**Концепція оптимізації інвестиційної діяльності харчових підприємств**” розроблено організаційні засади моніторингу

інвестиційної діяльності, визначено стратегії, обґрунтовано нові джерела та пріоритети її здійснення.

Необхідність отримання даних для аналізу існуючої та потенційної інвестиційної привабливості харчових підприємств ставить перед інвесторами проблему організації комплексу спостережень і досліджень за змінами в їх стані. Основним засобом вирішення даної проблеми є моніторинг, змістом якого є відстеження в режимі реального часу процесів, що відбуваються у харчових підприємствах, а також контроль за найважливішими результатами впровадження інвестиційних проектів в умовах постійних змін інвестиційного клімату і кон'юнктури інвестиційного і фондового ринків. Особливу увагу необхідно зосередити на принципах побудови ефективної системи моніторингу реалізації інвестиційних проектів: забезпечення моніторингової бази; виборі пріоритетних напрямів для спостереження і контролю; створення ефективної системи аналізу фактичних показників виконання проектних робіт. Для здійснення моніторингу пропонується використовувати зовнішню моніторингову групу, яка буде фінансуватись інвестором.

Актуальність розробки інвестиційної стратегії харчових підприємств обумовлена значними змінами, які відбулися і відбуваються в зовнішньому середовищі суб'єктів господарювання. За таких умов стає неможливим управління інвестиційною діяльністю лише з використанням традиційних теоретико-методологічних основ інвестиційного менеджменту. Необхідною стає розробка адаптивного управління та індикативного планування. Сьогодні вироблення інвестиційної стратегії харчових підприємств має виходити з того, що після фази пожвавлення та росту вітчизняні товаровиробники можуть опинитись у фазі кризи. У цій ситуації будуть конкурентоспроможними ті підприємства, які зможуть врахувати та використати зміни зовнішнього середовища у своїй інвестиційній стратегії.

Окрім цього, важливою умовою є відповідність стратегії етапам життєвого циклу того або іншого підприємства. У цьому відношенні інвестиційна стратегія дозволить адаптувати інвестиційну діяльність харчових до можливих кардинальних змін у їх економічному розвитку, у т.ч. враховуючи можливе злиття, поглинання, реструктуризацію, корпоратизацію тощо. Водночас зміни цілей та характеру операційної діяльності підприємств харчової галузі, що обумовлені диверсифікацією виробництва, поглибленням спеціалізації або впровадженням інновацій, також визначають цінність розробки інвестиційної стратегії.

Основними організаційно-економічними та управлінськими засобами реалізації зазначеної інвестиційно-інноваційної стратегії, є такі: формування її інвестиційного блоку повинно здійснюватися з урахуванням стратегічних завдань харчових підприємств; об'єктами управлінського впливу повинні стати інвестиційні програми різного масштабу та напрямів реалізації; відбір інвестиційних проектів щодо їх включення до стратегічних інвестиційних програм повинен здійснюватися з позицій їхньої відповідності інноваціям.

Стратегічне управління інвестиційною діяльністю сформувалося на основі стратегічного планування. Останнє має значні відмінності поряд з іншими видами планування. Так, довгострокове планування ґрунтується на використанні екстраполяції існуючих тенденцій розвитку. У процесі стратегічного планування, крім цього, оцінюється вплив перспективних чинників, можливостей і ресурсів. Особлива увага приділяється врахуванню загроз та ризиків функціонування харчових підприємств, динаміці продовольчого ринку. Саме вони здатні змінити стратегічні плани та моделі інвестиційної діяльності.

Результатом стратегічного планування є розробка інвестиційної стратегії. Цілі розробки та здійснення інвестиційної стратегії пропонується формулювати наступним чином: визначити стратегічні цілі й напрями інноваційно-інвестиційної діяльності харчових підприємств у довгостроковому періоді; забезпечити реалізацію загальної соціально-еколого-економічної стратегії підприємств, чіткий взаємозв'язок стратегічного, тактичного й оперативного управління інноваційно-інвестиційною діяльністю, можливість максимального використання ресурсного інноваційно-інвестиційного потенціалу харчових підприємств, забезпечити можливість швидкого реагування та адаптації підприємств на зміни умов зовнішнього інноваційно-інвестиційного середовища.

Підвищення ефективності бюджетного фінансування інновацій вимагає інвентаризації науково-технічних програм, що мають бюджетне фінансування, припинення реалізації програм, які здійснюються не на належному рівні, або втратили актуальність; проведення науково-технологічного аудиту державних наукових і науково-дослідних установ та організацій з метою комплексної оцінки їхнього інтелектуального капіталу, визначення технологій, досвіду і знань, що мають комерційний потенціал. Слід покращити механізми державних та галузевих замовлень з метою державного стимулювання виробництва науково-технічної та інноваційної продукції.

В якості невід'ємної складової стратегії підтримки інноваційного розвитку в частині втілення принципу концентрації фінансових ресурсів є створення умов для найширшого залучення найрізноманітніших джерел всіх суб'єктів інноваційного процесу. У системі важелів, що визначають механізм інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку у сфері приватних фінансів, особливого значення набувають критерії і стимули підвищення ефективності використання амортизаційних відрахувань. Амортизаційні відрахування здійснюються у площині державної фінансової та інноваційно-інвестиційної політики.

Вагома роль у стратегічному плануванні інвестиційної діяльності належить податковій політиці. Податки здійснюють значний вплив на неї принаймні у двох великих площинах: формуванні джерел інвестицій, виконавців інноваційно-інвестиційних проектів. Приклади їх використання передбачають податкові пільги для інвесторів, акціонерів, виробників

інноваційної продукції та обладнання, надання послуг. Сьогодні в Україні залишається практично несформованим один важливий його сегмент – інститут венчурного фінансування інвестиційних потреб. Між тим венчурний капітал досить ефективно сприяє поширенню інвестиційно-інвестиційної діяльності

Запровадження стратегії розвитку на інвестиційно-інноваційній основі дасть можливість суб'єктам господарювання у харчовій галузі системно вирішувати проблеми розвитку. Так, найбільш масштабний, за фінансовими надходженнями, інноваційно-інвестиційний проект реалізовувався у ПрАТ "Чумак" у 2001 р. Сутність його полягала у наданні кредиту на побудову ланцюга продуктового ринку – від залучення фінансово-матеріальних ресурсів для встановлення високотехнологічного оснащення і виробництва конкурентоспроможних видів продукції до їх прибуткової реалізації. Також була здійснена підготовка та перепідготовка спеціалістів для роботи на інноваційному обладнанні, керівних кадрів з метою інноваційної організації виробництва. Власне інноваційне технологічне устаткування було придбане ПрАТ "Чумак" у 2006 р.

Стрімке збільшення обсягів інвестування було прогнозоване для м'ясопереробних, молокопереробних та плодоовочеконсервних підприємств. Так, ВАТ "Данон Дніпро" проведена модернізація діючого виробництва на суму 7000 тис. грн. (придбано та встановлено обладнання для виробництва молочних десертів). ТОВ "Оса-2" інвестовано 300 тис. грн. власних коштів для проектування і будівництва м'ясопереробного підприємства проектною потужністю за повний рік - 3,0 тис. т м'яса, термін окупності – 5 років. Нами визначено, що основні напрями залучення інвестицій у діяльність харчових підприємств сприяють концентрації основного капіталу та відтворення основних засобів на інноваційній основі. Вони охоплюють інвестиції на технічне переозброєння, реконструкцію діючих підприємств, будівель і споруд – 82,1 % та у нове будівництво – 17,9 %.

У н'ятому розділі "Державне регулювання та підтримка інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості" розроблені пропозиції з удосконалення інституційних засад, приватно-державного партнерства інвестиційної діяльності, зовнішньоекономічної діяльності та міжнародного співробітництва з метою залучення інвестицій.

Загалом інституційний механізм інвестиційної діяльності має керуватися такими основними принципами: субсидіарності, тобто максимальне наближення конкретної функції управління до її споживача; достатності повноважень; відповідності повноважень та ресурсного забезпечення. Одним з найбільш гострих питань формування системи інститутів, дія яких спрямована на активізацію інноваційно-інвестиційних процесів в Україні, є фрагментарне бачення й вирішення проблем у цій сфері. Спроби знайти відповідні ефективні важелі впливу часто обмежуються реакцією на появу «болючого сигналу» у якійсь одній з ланок НДС. При цьому не враховуються ні взаємозв'язок інноваційних процесів, елементів НДС, обсягів спрямованих інвестицій, ні

специфіка діяльності. У результаті аналізу були виявлені укрупнені групи інституціональних дефектів (рис. 4).

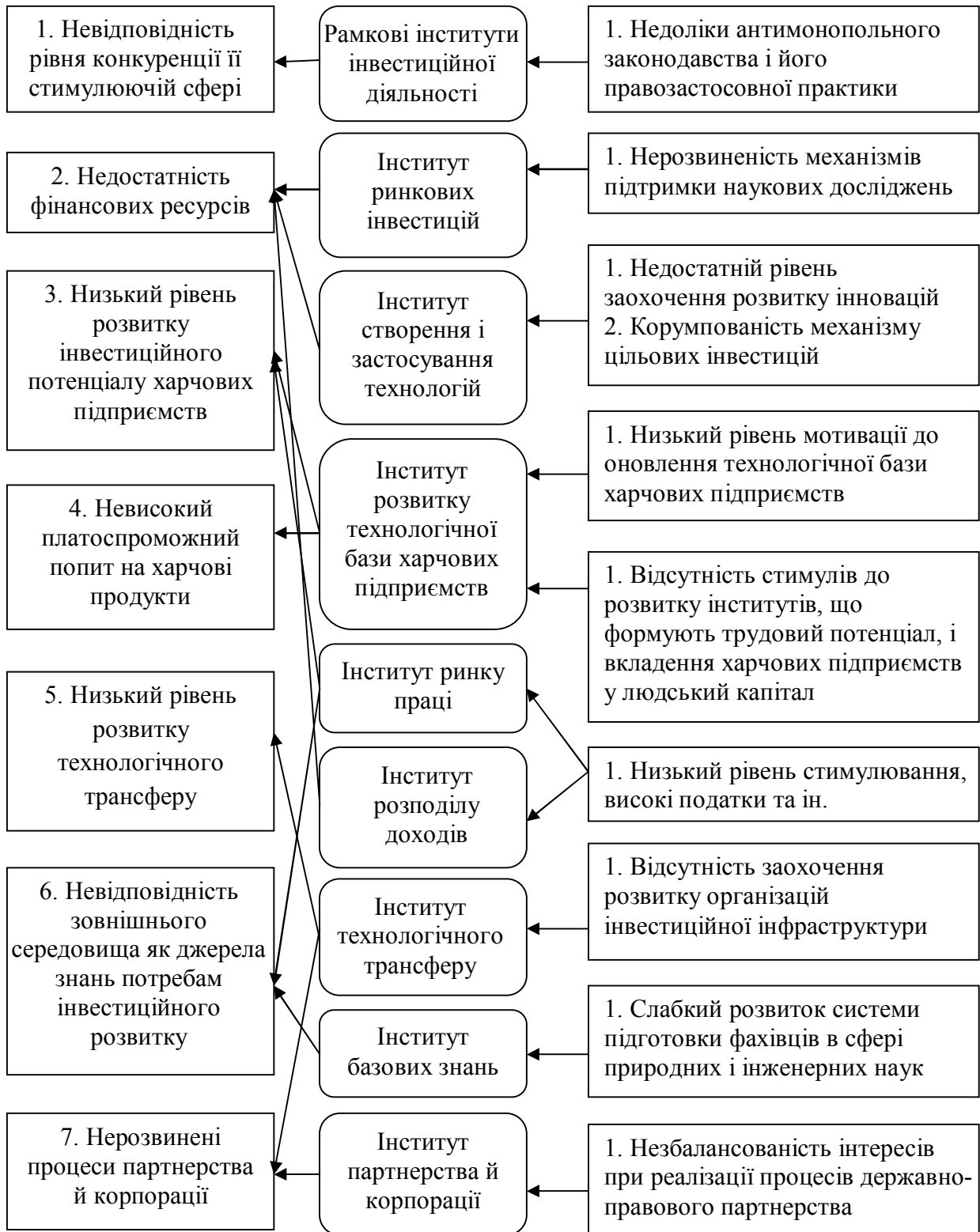

Рис. 4. Напрями удосконалення інституцій інвестиційної діяльності харчових підприємств

Такі напрями удосконалення інституцій інноваційної діяльності харчових підприємств потенційно збільшать частку інноваційного чинника в доходній

частині бюджету та прирості ВВП. Як видно із наведених розрахунків, ефективність управління інвестиційними потоками харчових підприємств в інноваційній діяльності є гетерогенною. Позитивні значення розрахованого показника засвідчено в 2006, 2008 і 2009 рр. Найбільш неефективне використання інвестиційних потоків в інноваційній діяльності припадає на 2007 р. У 2012 р. даний показник засвідчує від'ємне використання фінансових ресурсів – 68.8%. За розрахунками, 2010-2012 рр. відзначаються різким падінням ефективності управління інвестиційними потоками харчових підприємств в інноваційній діяльності, що обумовлено значним перевищенням обсягів вхідних інвестиційних потоків над вихідними.

Широке впровадження державно-приватного партнерства (ДПП) передбачається Програмою економічних реформ на 2010-2014 рр. "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава", реалізацією Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні. Вплив циклічності суспільно-економічного розвитку, фінансових криз, ризиків підприємництва необхідно зменшити або нівелювати за рахунок державної підтримки інноваційно-інвестиційних проектів з реконструкції та модернізації вже існуючих і знову створюваних харчових підприємств, а також соціально-значимих харчових виробництв. Інвестиційні проекти, здійснювані на засадах державно-приватного партнерства, можуть бути привабливими для залучення приватних інвесторів як найбільш гарантовані у конкурентних стратегіях на ринку інвестицій. Натомість державні структури та інститути можуть отримати кошти приватних підприємств для вирішення проблем соціально-економічного розвитку у цілому.

У світовій практиці сформувалися п'ять базових моделей співпраці між державою і приватними інвесторами, що характеризуються особливими формами власності, фінансування та управління: оператора, кооперації, концесії, лізингу, спільних підприємств. Раціональне поєднання державного та приватного секторів для фінансування інвестиційного процесу дозволяє створити потужний синергетичний потенціал та досягти значного синергетичного ефекту. В організаційно-економічному відношенні реалізація ДПП здійснюється принаймні на 3 рівнях: локальному (окремих підприємств), функціонально-галузевому, територіальному. Аналіз приватно-державного партнерства в Україні свідчить про те, що воно не набуло достатнього поширення в інвестиційній діяльності. Тому розробка та прийняття Закону України "Про державно-приватне партнерство» має сприяти його активізації у сфері виробництва продуктів харчування. На основі вищесказаного змодельовано структуру ДПП в інвестиційній сфері (рис. 5).

Проекти ДПП повинні впроваджуватись за посередництвом науково-аналітичних центрів (НАЦ). Це пов'язано з тим, що приватні підприємства, особливо малі та середні, не мають значного потенціалу та досвіду інноваційно-інвестиційних розробок. Традиційно бізнесові структури зосереджують свої зусилля на вирішенні виробничих та маркетингових проблем. Підприємці є

менш досвідченими в організації наукових розробок щодо інвестиційної діяльності. Тому функціонування НАЦ, їх участь у ДПП на стадіях розробки реалізації проектів сприятиме підвищенню ефективності інвестиційної діяльності, її стратегічному розвитку у цілому.

Рис. 5. Структура державно-приватного партнерства в інвестиційній діяльності харчових підприємств

Прямі форми державного регулювання інвестиційної діяльності харчових підприємств направлені на виконання: 1) законів та інших нормативних актів, що регулюють інвестиційну діяльність; 2) надання та використання фінансової допомоги у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій, бюджетних позик на розвиток окремих регіонів, галузей, виробництв; 3) встановлення державних норм та стандартів; 4) встановлення антимонопольних заходів регулювання участі інвестора у приватизації власності; 5) визначення умов користування землею, водою та іншими природними ресурсами; 6) проведення обов'язкової державної експертизи інвестиційних програм та проектів будівництва; 7) забезпечення захисту інвестицій тощо.

Організаційно-економічний механізм державного регулювання залучення інвестицій реалізується з урахуванням дієвих принципів. Серед них основоположними є: економічної доцільності, пріоритетності державних

інтересів, нормативно-правовий, інноваційності, програмно-цільовий. Інвестування регулюється з допомогою системи податків, податкових пільг і ставок, диференційованих за суб'єктами і об'єктами оподаткування; проведення кредитної та амортизаційної політики; надання фінансової допомоги у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій, бюджетних позик; державних норм і нормативів, необхідно залучати заходи державних замовлень (контрактів), антимонопольних заходів.

Система регулювання умов інвестиційної діяльності харчових підприємств не є стабільною. Вона потребує коригування, залежно від соціально-економічної ситуації в певний період часу, рівня інвестиційної активності суб'єктів господарювання. Інвестиційний попит можна стимулювати методами державної підтримки – скороченням трансакційних витрат, зменшенням податків, з процентних ставок за кредит, збільшенням грошової маси.

Потенціал міжнародної співпраці, зважаючи на велику інвестиційну потребу харчових підприємств, використовується ще не повною мірою. Пріоритетними напрямками у сфері залучення інвестицій залишаються такі, що спрямовані на розвиток виробництва продовольства, створення нових і реконструкцію діючих потужностей підприємств харчової та переробної галузей. Для активізації іноземного інвестування необхідно вдосконалювати державне управління процесами залучення іноземних інвестицій на регіональному рівні, здійснювати переміщення «центру ваги» прийняття рішень щодо залучення зарубіжних капіталів на регіональний рівень.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі на основі теоретичного узагальнення, обґрунтування методологічних засад, підходів і рекомендацій, запропоноване нове вирішення важливої наукової і практичної проблеми стратегічного планування інвестиційної діяльності харчових підприємств та формування механізмів реалізації стратегії інвестування на засадах консолідації внутрішніх та зовнішніх резервів розвитку інвестування, що дозволило зробити висновки концептуального, методологічного і науково-практичного характеру.

1. Визначено, що інвестиційна діяльність та її стратегічне планування повинні займати провідне місце в системі соціально-економічної діяльності та розвитку харчових підприємств у цілому за умов дії чинників невизначеності, циклічності та фінансових криз. Це зумовлено необхідністю пошуку джерел інвестування, фінансування підприємств для підтримки або підвищення їх конкурентоспроможності, інвестиційного забезпечення реструктуризації як чинника підвищення ефективності, модернізації виробництва та розробки нових зразків продукції як відповіді на вимоги та виклики зовнішнього та внутрішнього середовища, продовольчого ринку. Інвестиційна діяльність є запорукою вирішення екологічних проблем та соціально-економічних завдань,

які супроводжують розвиток підприємств харчової промисловості. Інвестування потребують підвищення якості продукції, її стандартизації та сертифікації.

2. Стратегічне планування інвестиційної діяльності означає всебічне обґрунтування її змісту, чинників, етапів, джерел, напрямів та інтенсивності на тривалий період, попередження ризиків та викликів. При цьому воно спирається на бізнес-планування, інвестиційне проектування та індикативне планування та здійснюється з урахуванням принципів безперервності, гнучкості, альтернативності, інноваційності, виявлення інвестиційного та підвищення загального потенціалу харчового підприємства. Воно направлене на підвищення інвестиційної привабливості об'єкта інвестування, сприяє прийняттю управлінських рішень. На основі стратегічного планування обґрунтовуються складники організаційно-економічного механізму інвестиційної діяльності.

3. Стратегічне управління інвестиційної діяльності харчових підприємств являє собою їх інвестиційну стратегію. Інвестиційна стратегія передбачає узгодження із загальною метою стратегією розвитку харчових підприємств. Так, перебування підприємства галузі на стадії спаду передбачає, при наявності інших сприятливих умов (попит на продукцію, наявність ресурсів тощо) пошук джерел інвестування та використання стратегії стабілізації діяльності, у т.ч. інвестиційної, а потім і зростання. Загалом інвестиційною стратегією регламентуються всі прояви та процеси інвестиційної діяльності, також нейтралізація її обмежень у вигляді проявів корупції, бюрократизму, нормативно-законодавчої невизначеності тощо.

4. Методологію інвестиційної діяльності формують загальні принципи та закономірності стійкого соціально-економічного розвитку харчових підприємств. Серед інструментів здійснення її стратегічного планування слід виділити насамперед статистико-економічні методи, математичне моделювання, порівняльний аналіз, мережне планування. У стратегічних планах повинні бути враховані показники напрямів та інтенсивності розвитку галузі, регіонів, країни, світового ринку, науково-технічного прогресу, потреб населення. Важливе значення має планування, поряд з економічними, екологічними та соціальними показників.

5. Критерієм інвестиційної привабливості харчових підприємств є їх ефективність у виробничо-економічному, соціальному та екологічному відношеннях. Її індикаторами є показники інвестиційного потенціалу, конкурентоспроможності виробництва, фінансово-економічної стійкості, ефективності владних інститутів, громадської думки, експортних потреб у продукції, тобто внутрішнього та зовнішнього середовища інвестування. Важливе значення має врахування економічної безпеки харчових підприємств та ризиків інвестиційної діяльності.

6. Методологічну основу стратегічних планів інвестиційної діяльності харчових підприємств складає оцінка ефективності їх інвестиційної діяльності,

її порівняння з стадіями життєвого циклу підприємства, його потенціалом, операційними можливостями. В залежності від цього обирається стратегія інвестування одного або кількох напрямів діяльності, інноваційних проектів, маркетингових стратегій, соціальної або екологічної діяльності, реструктуризації, злиття або поглинання. Вона може доповнюватися відповідними прогнозами або моделями розвитку.

7. До чинників інвестиційної привабливості харчових підприємств країни нами віднесені значна прибутковість харчового виробництва, його рентабельність, дохідність, забезпеченість сировиною, кваліфікований персонал, великий та постійний попит на продукцію, експортний потенціал. Це дозволяє їм мати значні показники інвестиційної привабливості, займаючи друге - третє місце після енергетичних та металургійних.

8. Незважаючи на значні інвестиції (понад 20% надходжень у промислові підприємства), тільки кожне 10-те підприємство харчової галузі здійснює інвестиції в інновації. Із більше ніж 10 тис. харчових підприємств у найбільш вигідному становищі щодо інвестування опиняються великі або унікальні підприємства, цікаві великим агрохолдингам, транснаціональним корпораціям. Тому найбільш інвестиційно забезпеченими є великі підприємства олійно-жирової, молочної, кондитерської галузей, з виробництва безалкогольних напоїв менше – рибпромислові, плодоовочеконсервні підприємства. Проблемою залишається інвестиційна діяльність малих і середніх підприємств, незначна кількість державних підприємств, їх недостатня підтримка на державному рівні.

9. Ефективність діяльності харчових підприємств є досить значною. За останні 12 років обсяг реалізованих продовольчих товарів зріс у 5,5 разів. Тому основним джерелом інвестиційної діяльності є прибутки від власної діяльності. Обсяг залучених інвестицій також зріс у 3,8 разів. У структурі інвестицій переважна частка приходить на продуктові інвестиції (понад 75%), і тільки 25% - на процесові. Проте, незважаючи на пошкваллення інвестиційної діяльності, відтворення основних засобів відбувається недостатніми темпами. Їх вибуття на порядок перевищує оновлення. Про наявність інноваційної діяльності звітували більшість харчових підприємств. Основна частка інноваційної продукції була відвантажена до країн СНГ.

10. Встановлено, що інноваційну діяльність стримує не лише відсутність достатніх інвестицій, але й недостатній рівень менеджменту, неефективність операційних процесів, високий інвестиційний ризик, недосконала законодавча база. Більшість впроваджень є адаптацією або імітацією існуючих інновацій. Напрями інвестування стосуються насамперед реклами та просування продукції, удосконалення управління, розвитку маркетингових стратегій. Впровадження сучасних технологій інвестується тільки на рівні 3% від потреби. Найбільші обсяги інновацій характерні для олійно-жирових, молокопереробних, виноробних підприємств.

11. Концепція оптимізації інвестиційного забезпечення проектів та програм інноваційного розвитку харчових підприємств первинною ланкою повинна мати організацію моніторингу інвестиційної діяльності. Його пропонується здійснювати як внутрішнім підрозділам підприємства, так і зовнішнім незалежним структурам. До функцій останніх можна долучити також незалежний аудит та консалтинг, різного роду експертизи. Система моніторингу повинна включати обґрунтовану моніторингову базу спостережень, репрезентативні показники, всебічний аналіз отриманої інформації, системність спостережень. В такому випадку вона сприятиме дієвості стратегічного планування інвестицій.

12. Важливе значення у концепції оптимізації інвестиційного забезпечення харчових підприємств належить визначенню їх інвестиційних стратегій. На нашу думку, вони повинні бути інноваційно-інвестиційними та характеризуватися як ресурсні, продуктові, організаційно-управлінські, бізнес-стратегії, функціональні. Відповідно до життєвого циклу підприємства, це можуть бути стратегії стабілізації, зростання, інтенсивного зростання, зменшення або припинення. Вказані стратегії, зокрема, зростання, впроваджена у інвестиційну діяльність ПАТ “ДМК “Таврія” Херсонської області при встановленні нового технологічного обладнання. Обґрунтоване стратегічне планування інвестиційної діяльності в інновації сприятиме підвищенню продуктивності праці та вивільненню принаймні 30% зайнятих некваліфікованою роботою.

13. До нових джерел залучення інвестицій в концепції оптимізації інвестиційної діяльності харчових підприємств віднесені кошти венчурних компаній, інтегрованих формувань та кооперативів з виробництва та перероблення сільськогосподарської сировини. Важливе значення, особливо для малих та середніх харчових підприємств, може мати товарне кредитування співпраці переробників з виробниками сировини та реалізаторами готової продукції. Це буде сприяти підвищенню якості готової продовольчої продукції та рекомендоване для ПрАТ “Чумак” Херсонської області. Серед пріоритетів інвестиційного забезпечення харчових підприємств слід відзначити оновлення технологій, основних засобів, підвищення якості продукції, нове будівництво, навчання та перенавчання персоналу.

14. Удосконалення інституційної підтримки інвестиційної діяльності харчових підприємств передбачає дотримання принципів субсидіарності, достатності повноважень та їх відповідності. Політика у сфері інвестування повинна забезпечити привабливість харчових підприємств для інвесторів, мотивації для конструктивного менеджменту та операційних процесів. Важливим є удосконалення механізмів оподаткування, кредитування, заохочення виробничих вкладень, формування сприятливого інвестиційного клімату для іноземних інвесторів, створення або активізація державних координаційно-дорадчих органів, страхування ризиків. Для реалізації масштабних модернізаційних проектів харчових підприємств актуальним є

впровадження механізмів державно-приватного партнерства, що особливо ефективно у розвитку малорентабельного, але соціально значимого продовольчого виробництва – підприємств дитячого харчування, дієтичного харчування, підприємств депресивних територій. Функції розробки інвестиційних проектів та стратегічного планування інвестиційної діяльності могли б виконувати національні або регіональні науково-аналітичні центри.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Демчук Н.І. Стратегічне планування та розвиток інвестиційної діяльності харчових підприємств: [монографія] / Н.І. Демчук. – Херсон: Айлант, 2013. – 344 с.
2. Демчук Н.І. Особливості функціонування механізму інвестиційно-інноваційної діяльності харчових підприємств України: [монографія] / Н.І. Демчук, Л.С. Крючко // Проблеми і перспективи стійкого розвитку підприємств малого та середнього бізнесу України, Дніпропетровськ, 2012. – С. 97-117. (Особистий внесок: *автором обґрунтовано механізм інноваційно-інвестиційної діяльності харчових підприємств*).

Статті у фахових наукових виданнях:

3. Демчук Н.І. Ефективність та джерела інвестиційного процесу на промислових підприємствах / Н.І. Демчук // Інвестиції: практика та досвід: наук.-практ. жур. – К., 2007. – № 1. – С. 29-32.
4. Демчук Н.І. Напрямки покращення формування та використання бюджетних коштів / Н.І. Демчук // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2008. – № 2. – С. 16-19.
5. Демчук Н.І. Реалізація інвестиційної стратегії промислових підприємств регіону / Н.І. Демчук // Інвестиції: практика та досвід: наук.-практ. жур. – 2008. – №2. – С. 14-18.
6. Демчук Н.І. Оподаткування та кредитування харчових підприємств / Н.І. Демчук // Держава та регіони: наук.-виробн. жур. – 2008. – №1. – С. 46-50.
7. Демчук Н.І. Механізм фінансово-кредитного забезпечення розвитку суб'єктів ринкового господарювання / Н.І. Демчук // Інвестиції: практика та досвід: наук.-практ. жур. – 2008. – №4. – С. 36-39.
8. Демчук Н.І. Розробка методики проведення комплексного аналізу фінансової звітності харчових підприємств / Н.І. Демчук, Ю.П. Макаренко // Агросвіт: наук.-практ. жур. – 2008. – №4. – С. 37-44. (Особистий внесок: *автором проаналізовано показники фінансової звітності харчових підприємств*).
9. Демчук Н.І. Ефективність механізму створення інвестиційного середовища в Україні / Н.І. Демчук // Інвестиції: практика та досвід: наук.-практ. жур. – 2008. – №6. – С. 3-6.

10. Демчук Н.І. Фінансове забезпечення інвестиційної діяльності в агропродовольчому секторі економіки / Н.І. Демчук // Інвестиції: практика та досвід: наук.-практ. жур. – 2008. – №7. – С. 8-11.

11. Демчук Н.І. Механізм планування стратегічного розвитку на рівні суб'єктів господарювання / Н.І. Демчук // Агросвіт: наук.-практ. жур. – 2009. – №13. – С. 42-48.

12. Демчук Н.І. Особливості впливу глобалізаційних і кризових процесів на фінансову стабілізацію діяльності харчових підприємств / Н.І. Демчук // Агросвіт: наук.-практ. жур. – 2010. – № 10. – С. 39-46.

13. Демчук Н.І. Теоретико-методичні засади діагностики фінансово-економічного стану суб'єктів господарювання / Н.І. Демчук, А.Ю. Євладенко // Інвестиції: практика та досвід: наук.-практ. жур. – № 11. – 2010. – С. 36-41. *(Особистий внесок: автором здійснено аналіз фінансово-економічного стану суб'єктів господарювання).*

14. Демчук Н.І. Глобалізаційні аспекти в проектному інвестуванні харчових підприємств / Н.І. Демчук // Інвестиції: практика та досвід: наук.-практ. жур. – 2011. – № 2. – С. 27-32.

15. Демчук Н.І. Сутність та механізми здійснення консорціумного кредитування / Н.І. Демчук // Вісник ЗНУ: наук.-практ. жур. – 2011. – №4. – С. 188-193.

16. Демчук Н.І. Проблемні аспекти та перспективи інтеграції України у світову фінансову спільноту / Н.І. Демчук // Агросвіт: наук.-практ. жур. – 2011. – № 23. – С. 26-30.

17. Демчук Н.І. Теоретичні аспекти комплексного аналізу фінансової звітності підприємств / Н.І. Демчук, І.І. Туболец // Агросвіт: наук.-практ. жур. – 2012. – № 4. – С. 44-49. *(Особистий внесок: автором обґрунтовано перспективи проведення комплексного аналізу фінансової звітності).*

18. Демчук Н.І. Теоретичні та методологічні засади управління рентабельністю підприємства / Н.І. Демчук, І.І. Туболец // Інвестиції: практика та досвід: наук.-практ. жур. – 2012. – № 5. – С. 39-45. *(Особистий внесок: автором запропоновано шляхи підвищення рентабельності харчового підприємства).*

19. Демчук Н.І. Проблеми фінансування діяльності харчових та переробних підприємств / Н.І. Демчук // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. – 2013. – Вип. 21. – С. 207-211.

20. Демчук Н.І. Чи можливе економічне диво в Україні? / Н.І. Демчук // Економіка України: міжнар. наук. жур. – 2013. – № 12 (625). – С. 4-22.

21. Демчук Н.І. Инвестиционное обеспечение предприятий и социально-экономические условия его реализации в трансформационной экономике / Н.І. Демчук // Экономика: науч.-теорет. и практ. жур. – Казахстан, 2013. – № 29 (77). – С. 79-83.

22. Демчук Н.І. Альтернативные источники и инновационные приоритеты инвестиционного обеспечения устойчивого развития пищевых

предприятий / Н.И. Демчук // Уральский научный вестник. – (Россия). 2013. – № 28 (75). – С. 51-56.

23. Демчук Н.И. Стратегическое планирование инвестиционной деятельности пищевых предприятий Украины / Н.И. Демчук // Black Sea Scientific Journal of Academic Research (Грузія). – 2014. – С. 32-35.

24. Демчук Н.И. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності та міжнародного співробітництва для залучення інвестицій / Н.И. Демчук // Міжнар. зб. наук. статей «The Caucasus» (Грузія). – 2014. – С. 8-11.

25. Демчук Н.И. Социально-экономические условия реализации инвестиционного потенциала предприятий в трансформационной экономике Украины / Н.И. Демчук // Black Sea Scientific Journal of Academic Research (Грузія). – 2014. – С. 9-12.

26. Демчук Н.И. Методологические аспекты формирования и улучшения инвестиционной привлекательности пищевых предприятий Украины / Н.И. Демчук // Міжнар. зб. наук. статей «The Caucasus» (Грузія). – 2014. – С. 4-7.

27. Демчук Н.И. Факторы формирования и реализации инвестиционной деятельности пищевых предприятий / Н.И. Демчук // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – №1. – С. 20-24.

Матеріали конференцій та статті інших наукових виданнях:

28. Демчук Н.И. Методологічні підходи до оцінювання інвестиційного клімату / Н.И. Демчук // Стан та проблеми інноваційної розбудови України: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. – Дніпропетровськ, 2007. – С. 38-40.

29. Демчук Н.И. Економічна ефективність прийняття інвестиційних рішень / Н.И. Демчук // Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку Придніпров'я: матер. Регіон. наук.-практ. конф. – Дніпропетровськ, 2007. – С. 101-103.

30. Демчук Н.И. Планування удосконалення інвестиційного процесу на промислових підприємствах України / Н.И. Демчук // Соціально-економічні проблеми регіонального розвитку: матер. наук.-практ. конф. – Павлоград, 2007. – С. 183-184.

31. Демчук Н.И. Механізм фінансового забезпечення інвестиційної діяльності харчових підприємств України / Н.И. Демчук // Проблеми формування нової економіки 21 століття: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. – Дніпропетровськ, 2008. – С. 35-37.

32. Демчук Н.И. Вдосконалення механізму ефективного управління формуванням фінансових ресурсів харчових підприємств / Н.И. Демчук // Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку Придніпров'я: матер. Регіон. наук.-практ. конф. – Дніпропетровськ, 2009. – С. 13.

33. Демчук Н.И. Діагностика фінансово-економічної стійкості харчових підприємств / Н.И. Демчук // Современные научные исследования – 2010: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. – Прага, 2010. – С. 38-41.

34. Демчук Н.І. Стратегії формування та використання фінансових ресурсів харчових підприємств / Н.І. Демчук // Забезпечення сталого розвитку аграрного сектора економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: матер. Міжнар. наук.-практ. інтернет конф. – Дніпропетровськ, ДДАУ, 2010. – Т.2. – С. 4-6.

35. Демчук Н.І. Теоретичні засади оцінки кредитоспроможності харчових підприємств / Н.І. Демчук // Знання та досвід: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. – Чехія, Прага, 2012. – №2. – С. 3-5.

36. Демчук Н.І. Вдосконалення державної підтримки соціально-економічного розвитку харчових підприємств / Н.І. Демчук // Фінансово-кредитне стимулювання розвитку територіальних суспільних систем: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. 23 березня 2012. – Луцьк, 2012. – С. 76-78.

37. Демчук Н.І. Стратегічні напрями активізації інвестиційної привабливості підприємств / Н.І. Демчук // Ключові аспекти наукової діяльності – 2012: матер. Міжнар. конф. – Прага, 2012. – Т.2. – С.103-105.

38. Демчук Н.І. Сучасна інноваційна політика харчових підприємств - шлях до конкурентоспроможної економіки / Н.І. Демчук // Аграрна наука XXI століття: реалії та перспективи: матер. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 28.02.-01.03.2012. –Дніпропетровськ, 2012. – Т.2. – С. 5-6.

39. Демчук Н.І. Ефективність функціонування та фінансовий стан харчових підприємств / Н.І. Демчук // Наукова думка Європи – 2013: матер. Міжнар. конф., 27.03-05.04.2013. – Польща, 2013. – Т. 2. – С. 40-42.

40. Демчук Н.І. Інвестиційне забезпечення розвитку харчових підприємств: проблеми, шляхи вирішення / Н.І. Демчук // Досягнення вищої школи – 2013: матер. Міжнар. конф., 17.11 - 25.11.2013. – Болгарія, Софія, 2013. – Т. 10. – С. 35-40.

41. Демчук Н.І. Організація моніторингу фінансового забезпечення інвестиційної діяльності / Н.І. Демчук // Научная индустрия европейского континента: матер. Міжнар. конф. 27.11-05.12.2013 2013. – Чехія, Прага, 2013. – Т. 11. – С. 21-23.

42. Демчук Н.І. Еволюція підходів до сутності інвестицій та теоретико-методичний інструментарій оцінки їх ефективності / Н.І. Демчук // Фінансово-кредитний механізм соціально-економічного розвитку країни: зб. наук. пр. – Донецьк: Макіївський економіко-гуманітарний інститут, 2013. – С. 156-161.

43. Демчук Н.І. Підвищення ефективності фінансового забезпечення інвестиційної діяльності / Н.І. Демчук // Перспективні питання світової науки: матер. Міжнар. конф. – Болгарія, Софія, 2013. – Т. 12. – С. 60-62.

АНОТАЦІЯ

Демчук Н.І. Стратегічне планування інвестиційної діяльності харчових підприємств: теорія, методологія, практика. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами

економічної діяльності). – Одеська національна академія харчових технологій, Одеса, 2014.

У дисертаційній роботі визначено особливу роль інвестиційної діяльності у системі соціально-економічного розвитку харчових підприємств, обґрунтовано зміст її стратегічного планування та організаційно-економічного механізму здійснення, стратегічного управління розвитком. Удосконалено методологічні засади оцінки ефективності інвестиційної діяльності та її стратегічного планування, виявлено чинники та показники інвестиційної привабливості, поглиблено методичні підходи стратегічного планування, проектування та моделювання інвестування.

Здійснено аналіз інвестиційної привабливості та рівня інвестиційного забезпечення харчових підприємств, визначено джерела та напрями інвестиційної діяльності, особливості інвестування інновацій та модернізації підприємств галузі. Розроблено організаційні засади моніторингу інвестиційної діяльності, визначено стратегії, обґрунтовано нові джерела та пріоритети її здійснення. Розроблено пропозиції з удосконалення інституційних засад, приватно-державного партнерства інвестиційної діяльності, зовнішньоекономічної діяльності та міжнародного співробітництва з метою залучення інвестицій.

Ключові слова: стратегічне планування, інвестиційна діяльність, харчові підприємства, організаційно-економічний механізм, інвестиційна привабливість, моніторинг, приватно-державне партнерство, державне регулювання, зовнішньоекономічна діяльність, удосконалення.

АННОТАЦИЯ

Демчук Н.И. Стратегическое планирование инвестиционной деятельности пищевых предприятий: теория, методология, практика. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Одесская национальная академия пищевых технологий, Одесса, 2014.

Научная новизна полученных результатов диссертационного исследования состоит в системном обосновании теоретико-методологических основ и разработке практических рекомендаций по стратегическому планированию инвестиционной деятельности пищевых предприятий и формированию механизмов реализации стратегии инвестирования. Обоснована концепция развития инвестиционной деятельности пищевых предприятий на основе стратегического планирования и управления, новых источников и приоритетов инвестирования, частно-государственного партнерства, усиления государственной поддержки инвестиционной деятельности, усовершенствования инвестиционного климата области в целом, расширения полномочий региональных властных структур, создания государственных

координационных научно-аналитических центров инвестиционного обеспечения.

Разработаны организационные основы осуществления мониторинга инвестиционной деятельности пищевых предприятий, которые включают организацию мониторинговых групп, определение мониторинговой базы, направлений, методов и анализа наблюдений, и учитывают специфику инвестиционной, операционной, финансовой и маркетинговой деятельности предприятий пищевой промышленности. Предложен механизм развития государственно-частного партнерства как нового источника инвестиционной деятельности пищевых предприятий, особенно для инвестирования малоприбыльных предприятий по производству детского питания, диетической продукции, предприятий, размещенных на депрессивных территориях.

Усовершенствованы методические основы стратегического управления развитием инвестиционной деятельности предприятий пищевой промышленности, с учетом государственных, отраслевых и региональных стратегий и приоритетов инвестирования, на основе данных мониторинга инвестиций и рекомендаций стратегических планов. Предложена система факторов и показателей инвестиционной привлекательности пищевых предприятий, которые, кроме традиционных производственно- и финансово-экономических, включают экологические, социальные, логистическо-маркетинговые, качества продукции;

Разработаны средства стратегического планирования, проектирования и моделирования инвестиционной деятельности пищевых предприятий с применением, кроме традиционных социально-экономических методов, математического моделирования, сетевого, нормативного и индикативного планирования. Предложены методические подходы к определению уровней инвестиционного обеспечения пищевых предприятий через учет отраслевых особенностей размещения и воспроизведение, инвестиционного процесса, инновационности. Получили развитие теоретические основы инвестиционного менеджмента в части уточнения трактования содержания понятия «стратегическое планирование инвестиционной деятельности пищевых предприятий», которое, в отличие от существующего, охватывает стратегическое планирование инвестиционной привлекательности и стратегическое планирование поступления инвестиций средствами индикативного планирования, математического моделирования, прогнозирования и проектирование.

Разработаны индикаторы и критерии инвестиционного обеспечения развития пищевых предприятий с определением его уровня или ранга как критериев, показателей инвестирования на разных этапах жизненного цикла предприятий в качестве индикаторов. Получила развитие типология стратегий развития инвестиционной деятельности пищевых предприятий по функциональным, отраслевым, воспроизведенным признаками и стадиям жизненного цикла в функционировании. Разработаны предложения по

использованию новых источников инвестирования деятельности пищевых предприятий в виде средств интегрированных агропромышленных формирований, кооперативов, товарного кредитования, новых приоритетов сертификации и стандартизации сырья и готовой продукции, в т.ч. по экологическим показателям.

Получили развитие институциональные основы инвестиционной деятельности пищевых предприятий через предложения относительно увеличения полномочий властных структур в ее обеспечении, создания координирующих научно-аналитических центров для разработки, контроля и координации инвестиционных проектов, поддержки и регулирования выставочной деятельности, ярмарок, презентаций отечественных товаропроизводителей и продукции с целью увеличения привлечения иностранных инвестиций, протекционизм экспортеров. Полученные автором результаты исследования по теории, методологии и практике решения проблем стратегического планирования инвестиционной деятельности пищевых предприятий приведены к уровню методических и практических разработок. Практическое значение полученных результатов заключается в возможности использования их при определении стратегии развития предприятий пищевой промышленности, формировании отраслевых и региональных программ развития, в практической деятельности органов регулирования экономики.

Ключевые слова: стратегическое планирование, инвестиционная деятельность, пищевые предприятия, организационно-экономический механизм, инвестиционная привлекательность, мониторинг, частно-государственное партнерство, государственное регулирование, внешнеэкономическая деятельность, совершенствование.

SUMMARY

Demchuk N.I. Strategic planning of investment activity of food companies: theory, methodology, practice. – Manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the doctor of economic Sciences on the specialty 08.00.04 – economy and management of enterprises (by the types of economic activity). – Odessa national Academy of food technology, Odessa, 2014.

In the thesis are determined special role of investment activity in the system of socio-economic development of the food enterprises, justifies the contents of its strategic planning and organizational-economic mechanism of realization of strategic management development. Improved methodological framework for evaluating the efficiency of investment activities and its strategic planning, factors and indicators of investment attractiveness, in-depth methodological approaches to strategic planning, design and simulation of investment.

The analysis of the investment attractiveness and the level of investment provision of food enterprises, sources and directions of investment activity, features of investment of innovation and modernization of the enterprises. Development of the

organizational bases of monitoring of investment activities, strategies, grounded new sources and priorities of its implementation. Developed proposals on improving the institutional framework, public private partnership investment activities, foreign trade and international cooperation with the aim of attracting investments.

Key words: strategic planning, investment, food enterprises, organizational-economic mechanism, investment attractiveness, monitoring, private-public partnership, state regulation, foreign economic activity, the improvement.

